

Odklonsko (deviantno) je tisto ravnanje, ki krši dr. norme, odstopa od pričakovanj & zahtev neke družbe. Vzbuja neodobranje & potrebo po uporabi sankcij. Določa se glede na dol. norme dol. družbe v dol. času. **Konformno** ravnanje je tisto, ko se posameznik prilagaja neki družbi & se vede v skladu z družb. normami. **Družb. norme** so pravila vedenja, omogočajo družb. življenje saj vnašajo red & predvidljivost. **Vrste odklonskega ravnanja**: kršenje neform. dr. norm. kršenje form. dr. norm (kriminal) & izjemno ravnanje (v skladu s pričakovanji, vendar se neki dr. skupini zdi pretirano). **Kršenje neform. družb. norm**: *blago kršenje* (preklinjanje, plonkanje), *ravnanja* ki se ljudem zdijo nesprejemljiva a niso formalno sankcionirana (alkoholizem, samomorilnost, droge) & ravnanja na katera ljudje nimajo vpliva (revščina, brezposelnost, brezdomstvo). **Vrste sankcij** (pri neform. dr. normah): opomin, posmehovanje, obrekovanje, ostro obsojanje, zgražanje, izključevanje. **Stigmatizacija**: je družb. pojav, ko je neka lastnost posameznikov obravnavana kot negativna, nezaželjena, posamezniki so manj vredni & izključeni iz običajnega življenja. Imajo otežen dostop do družb. dobrin; znanje, delo, odločitve. Ljudje izpostavijo socialno distanco (se izogibajo). Stigmatizirani so lahko zaradi veroizpovedi, barve kože, spolne usmerjenosti, zunanje videza. **Kriminal**: je kršenje form. družb. norm. Je ravnanje (ali opustitev ravnanja), ki je opredeljeno kot kaznivno in za katerega obstajajo vnaprej predpisane sankcije. Kriminalna dejanja so vsa dejanja, ki so prepovedana z zakonom; zapisana v kazenskem pravu, ki prepoveduje ta ravnanja & predpisuje sankcije zanje (kraj, mafija, umor, dilanje). **Problemi legalizacije & inkriminacije**: pojavljajo se nesoglasja glede opredelitve nekaterih ravnanj kot kaznivih & nesoglasja glede sankcij (splav, prostitucija, dilanje, smrtna kazen). Izjemno ravnanje je odklonsko ker se določeni skupini zdi pretirano oz. družba še ni pripravljena na spremembe. *V svojem času so za odklonska veljala znanstvena odkritja; novi pogledi na svet znanstvenikov so bili za družbo nesprejemljivi, zato jih je družba odrinila na rob (Galilei > smrt). **Dejavniki, ki vplivajo na opredelitev nekega ravnanja kot odklonskega**: □ kje (v kateri družbi) > med starejšimi ali mladimi □ kdaj (s časom se norme spreminjajo tudi v isti družbi) > homoseksualnost nekoč & danes □ kdo (koliko dr. moči ima storilec > uporen učenc, spoštovan učitelj), □ okoliščine (pijančevanje > v šoli, na zabavi). **Družb. tipa**: Odklonskost je: *neizogibna & nujna*: ljudje niso pripravljeni enako spoštovati norm saj živijo v razl. družbah; *univerzalna*: pojavlja se v vsaki družbi, ni družbe brez kriminala; *normalna*: vsaka družba ima svoje oblike odklonskosti ker jih potrebuje za svoj obstoj; *pozitivna & funkcionalna*: družbene spremembe omogočajo napredek. **Sankcija (kazen)**: utuje dr. norme & konformnost večine; odklonskost ostaja za družbo v korisnih mejah, ob grozljivih zločinih se ljudje zavežejo spoštovanja dr. norm; krepi se pozitivna samopodoba & samospoštovanje. **Anomija** je stanje ko dr. norme, ki zagotavljajo red, ne veljajo več & jih ljudje ne upoštevajo več kot obvezujoče. (Po Durkheimu) je anomija posledica hitrih družb. sprememb, ki so v modernih družbah posledica naraščajoče družb. delitve dela, kar povzroča slabljenje prejšnjih norm, uveljavlja pa se čedalje večji individualizem, vse večje potrebe & sebičnost. Ogrožena je družb. integracija, stopnjuje se kriminaliteta. **Kolektivna zavest** so prepričanja, ideje, vrednote, norme, čustva, ki so skupna pripadnikom neke družbe. **MERTON**: Odklonskost je normalen odziv & prilagoditev nekaterih posameznikov na stanje strukturne napetosti; *strukturna napetost je razkorak med družb. zaželenimi cilji & sredstvi za njihovo doseganje*. Vsi v družbi nimajo enakega položaja, zato nimajo enakih možnosti za uspeh. **Cilji**: uspeh, materialne dobrine, denar, družb. prestiz; **sredstva**: samodisciplina, izobrazba, trdo delo, ambicije. **Modeli prilagoditve strukturni napetosti**: **Konformizem**: cilje dosegajo na legalen način (višji dr. sloji); **Inovatorstvo**: cilje dosežejo ilegalno (nižji dr. sloji); **Ritualizem**: nimajo možnosti, ne opustijo pravil pač pa cilje; **Ubežništvo**: odvrnejo cilje & sredstva (brezdomci, bogataši); **Upornišтво**: zavračajo obstoječe norme, poskušajo oblikovati nove, drugačne. **Anomija**: v družbi je preveč poudarjena vrednota uspeha, nimajo pa vsi enakih možnosti, da bi jo dosegli po legalni poti. **Teorija odklonske subkulture** je vprašljiva predpostavka vrednotnega konsenza. Moderne kompleksne & heterogene družbe oblikujejo niz subkultur. Poskušajo pojasniti odklonsko vedenje med mladimi moškimi delavskega razreda. **Albert K. Cohen**: prestopništvo je reakcija proti vrednoti uspeha: Odklonska mladotniška subkultura se oblikuje kot posledica zavračanja prevladujočih vrednot & norm srednjega razreda, posledica omejenih družbenih možnosti. Fantje delavskega razreda nimajo enakopravnega statusa, zaradi neperspektivnega položaja v družbi spreminjajo veljavne vrednote, s tem pridobijo ugled med pripadniki svojega razreda (vandalizem, grobost, nevljudnost, nasilna dejanja). **Walter Miller**: monotona, rutinska, težko fizično delo delavskega razreda poguje osrednje vrednote (žilavost, iznajdljivost, potrpežljivost, vdanost v usodo). Vrednote prehajajo iz ene generacije na drugo & so z vidika njihove subkulture konformne. **Teorija etiketiranja**: odklonskost je tisto, kar nosilci družb. nadzora označijo kot takšno, je subjektivno za posameznika. Proučujejo proces označevanja oz. okoliščine, v katerih je neko označen kot odklonski & posledice ki jih ima oznaka na nadaljnje ravnanje označenega. Skupina z majhno družb. močjo je že vnaprej določena za odklonsko; tako družba sama proizvaja odklonskost. **Tipi odklonskosti**: **Primarna**: vsakdo krši norme, pri tem pa ni odkrit. Nima vpliva pri oblikovanju identitete človeka. **Sekundarna**: nastopi po odkritju kršenja norm, ko posameznika označijo za odklonskega. Družba jih zavrača, potiska na obrobje, kjer se vključijo v odklonske skupine & tvorijo odklonsko identiteto. Etiketa določa ključni status posameznika. **Konfliktne razlage odklonskosti**: norme postavljajo tisti, ki imajo večjo dr. moč, oblikujejo pa jih tako, da štiti njihove interese; tudi nevtralni zakoni se selektivno uporabljajo; kazniva dejanja vzpodbudi kapitalizem z neenakimi živl. razmerami, tekmovalnostjo, naraščajočimi potrošniškimi željami; policijski nadzor je usmerjen na nižje družb. sloje. **Kriminal belih ovratnikov** je kriminal polit. & ekonom. močnejših družb. skupin (se ne prijavlja, težko ga odkrijemo še težje dokažemo, ostaja nekaznovan). **Ostaja nekaznovan**, ker: gre za dejanja, ki navidezno nimajo žrtve & niso takoj dojeta kot kazniva (utajava davkov); storilci imajo dovolj znanja & sposobnosti, da dejanja prekrijejo; storilci si lahko privoščijo učinkovito pravno pomoč; ljudje se bojijo posledic prijave; povezuje se polit. & ekonom. kriminal.